

Yeşil Alansız Yeni Kentler

— sahara · 20 Ekim 2017

'Diyarı-ı küfrü gezdim beldeler kâşaneler gördüm,
Dolaştım mülk-i İslam'ı bütün viraneler gördüm.'
Müslüman olmayan ülkeleri gezdim, şehirler gösterişli yapılar gördüm.

İslam ülkelerini dolaştım, hep harabeler gördüm. Ziya Paşa...
(1825-1880) Yılları arasında yaşamış paşamız. Batı ile Müslüman ülkeleri karşılaştırıp bizler için bu hazin betimlemeyi yapıyor. Şimdiki kent yapılanmamız batı ölçütlerinde mi? Bir bakalım...
Çok uzun süre değil daha kırk, elli yıl öncesine kadar köylerde yaşıyorduk çoğunluk olarak. Okurduk, okul kitaplarımızda, halkımızın yüzde yirmisi, otuzu şehirlerde gerisi köylerimizde yaşar diye. Köylü toplumuyduk. Köylerde, mezralarda yaşadık. Doğa ile içi içe koyun koyuna, kışları köylerde, yazları serin yaylalarda geçirdi günler, aylar. Çocukken alabildiğinde geniş okul bahçelerinde, kırlarda, yeşil söğütlerle sıralı dere kenarlarında oynardık özgürce.

Sonra ne oldu? Ne olduysa oldu... Kendimizi, anne-babamızı, nine ve dedelerimizi bir anda yazın tozlu, kışın çamurlu caddelere dizilmiş konutlarda bulduk. Bu yeni konutlarımız güzel kentlerin kenar semtlerine kurulmuş gecekondulardı. İç göçler, hızlı sanayileşme, kentlerde daha gönençli yaşama arzusu derken kentlere taşındık çok kısa sürede...

Köylerimizde artan iş gücü ve kentlerin çekiciliğine eklenince büyük sanayi kentlerinin çevrelerinde şimdilerde varoş diye adlandırılan yerleşim alanları kuruldu. Nasıl kurdu? Plansız, programsız... Nereye kuruldu varoşlar İstanbul'a, Bursa'ya, Sakarya ve Kocaeli'ne, Adana... gibi güzel kentlerin çevrelerine. Çünkü hemen hemen tüm sanayimiz bu illerimizde kurulmuştu.
Bilime, akla uygun olmayan yeni yapılaşma olgusu hala da yaşanıyor ülkemizde. Varoşları kuş bakışı gözlemlediğimizde sanki Anadolu'da tarlalara darı ekimi yapılmış. Böylesi sıklıkta evler, apartmanlar inşa edilmiş hala da ediliyor. Dar sokak ve caddeler. Yeşil alansız, parksız, ağaçsız mahalleler...

Çağdaş, bilimsel kent planlamacılığa uygun olmayacak yapılaşmalar aldı başını gitti güzel ülkemizde. Üstelik bitek tarım alanlarına, verimli ovalara kuruldu yeni yerleşim alanları. Okullara ve sportif etkinliklere, parklara yeterli alanlar bırakılmadan beyaz keçiden yağ çıkarırcasına en küçük bir boşluklardan arsalar oluşturuldu ve bu arsalar kat kat evler ağırtmanlar kuruldu. Kaç kez şuurlandırma yapıldı, yok olmadı yeniden yapıldı büyümlü şuurlandırma çalışmaları... Amaç belli, getirim elde etmek.

Ortaya ne çıktı günümüzde, dar cadde ve sokaklar. Araçlarla işgal edilmiş kentler. Artık tam problem oluşturmuş trafik sıkışıklığı, insan kalabalığı... Tam bizlere göre, Ziya Paşa'nın dediği gibi İslam ülkelerine has yapılaşma...

Batı ülkelerin kentlerini gözlemliyoruz. Yeşil öldürülmemiş. Kentlerin içinde adeta ormanlar saklı. Yemyeşil geniş parklar. Yürüyüş yolları. Parkların içinde suni göller. Göl kenarlarında çeşitli ağaçlar. Göllerde yüzen ördekler, kazlar, kuğular. Bin Bir Gece Masallarında anlatılan büyümlü manzaraları aratmayacak ölçüde güzel batının parklarının ve kentlerinin güzelliği...

Sanayi ülkelerin tüm alanlarına çalışanlar nüfus yoğunluğu oluşturmayacak biçimde dağıtılmış. Geniş yollar yapılmış. Taşımacılık çeşitlendirilmiş. Sadece bizdeki gibi otobüs, otomobil, kamyon ağırlıklı yapılmıyor taşımacılık işleri. Demir yolu, deniz yolu vasıtalarına uygun planlanmış yük ve yolcu taşımacılığı.

Kentlerde yoğun çalışma sonucu insanların dinlenme gereksiniminin önemi idrak edilmiş. Şu gerçek yadsınamaz; verimli çalışmanın, yeterli artı değer üretmenin ön koşulu insanların tinsel ve bedensel sağlıklarının yerinde olması bir kaçınılmaz zorunluluk. Sağlıklı olmak içinde temiz hava üreten yeşilliklerin kentlerde yeterli olmasına bağlı. Bu realiteyi yaşanan deneyimleriyle iyice kavrayan uygar toplumlar kentleri kurarken belirli çevrelerin çıkarını değil toplumun çıkarını ön planda tutmuşlar.

Almanya'da belediyelerin şöyle bir uygulamalarını gözleme şansım oldu. Kentlerin çevresinde belirli alanlar parselleniyor. Bu yerlerin alt yapısını tamamlanıp küçük küçük koloniler oluşturuluyor. Bu topraklar halka çok düşük bir ücretle kiralanıyor. Vatandaşlar kiraladıkları küçük alanlarda önce güzel bir kulübe inşa ediyor. Geri kalan toprak parçası belleniyor, öncelikle çiçek dikiliyor bu yerlere. Hepsi birer kartpostal güzelliğinde pırıl pırıl yerleşim alanları oluşturuluyor. Öncelikte bu yerlere bakım ön koşul. Yoksa belediye kiraladığı toprağı bakımsız bırakan vatandaşını kara listeye alıyor. Belirli süre o kişi bir daha bahçe diyeceğimiz o güzellikten mahrum kalıyor. Bu tip yeşillikler içindeki kır evi benzeri yerlerde insanlar hafta sonlarını geçiriyorlar. Toprağı dokunuyorlar. Kuş seslerini dinliyorlar. Doğa ile içi içe olup yorgunluklarını atıyorlar...

Kuruluşunu ay ay, yıl yıl gözlemlediğim bir yerleşim alanının oluşumunun öyküsünü altayım biraz. Bu yerleşim alanı gecekondular önleme bölgesi olarak yapı kooperatiflerine tahsis edilmiş bir geniş toprak parçası. Otuz yıl içinde bu alan şimdi Yenikent adıyla, Kocaeli ili, Derince ilçesinin koskoca bir beldesi oluverdi. Dört ilkokulu, üç adet lisesi ve üç adette camisi olan bir orta büyüklükte orta Anadolu kenti

görünümünde şimdi. İzmit Körfezi'nin deniz kıyıları alabildiğine yerleşime açıldı, hızlı bir biçimde. Kıyılardan biraz kuzeyde sıradağlar benzeri yükseltiler uzanır doğudan batıya doğru. Bu yükseltilere yer yer çam ağaçları dikilmiş ormancıklar oluşturulmuş. Havanın güzel olduğunda bu çamlıklara çıkar kitap okur aşağılardaki yerleşim alanlarını, körfezin sularını, karşı kıyıda Gölcük'ü seyredirim. Yenikent'e bakarım. Yakın yakın kurulan apartmanlar birer beton yığını. Apartmanlar arasında bir minicik yeşil alan yok. Yenikent'imizin tam ortasından doğu batı yönüne uzanan bir yüksek gerilim hattı var. İşte bu gerilim hattının altı boylamasına yeşil alan olarak bırakılmış durumdadır. Sanayi bölgelerinde yeniden oluşan kentlerin plansız- programsız hızlı bir şekilde kuruluşlarını betimlerken şu parti, bu partinin uygulamalarını değil ülkemdeki bu işlerden sorumlu tümümüzün yanışını belirtmek istiyorum. Haliyle öncelikle kendimizin seçikle başımıza getirdiğimiz siyasilirimizin sorumluluğu kat kat fazla.

Kısa bir süre İstanbul'un varoşlarında bir okulda öğretmenlik yaptım. Derince 'deki kentleşme durumu İstanbul'daki varoş yerleşmelerine göre adeta Cennet'ten bir mahal. Okulu yirmi dakikalık bir yol yürüyerek gidiyordum. Gidiş dönüş bir gün içerisinde giydiğim gömlek yakaları adeta madende çalışıp galeriden çıkmış işçi giysisi örneği kirleniyordu. Cadde ve sokaklar alabildiğine kasisli. Yağmurlu havalarda çamurlu, güneşli havalarda tozlu yollar. Trafik keşmekeş. Değil yeşil alan bulmak, dar sokaklarda başını yukarı kaldırsan gökyüzünü göremezsin. Yakın yakın evler, dış sivaları yapılmamış apartmanlar. Acele acele koşuşturan insanlar...

Hele yaşadığımız yirmi birinci yüz yıl zaman diliminde trafik tamamen durma noktasında bir zamanlar taşı toprağı altın diye adlandırılan güzelim İstanbul'da. Yeşil Bursa, Bursa'nın şeftali bahçeleri ancak şiirlerde kalmış... Bitek Sakarya Ovası silinmiş ovalar coğrafyasından. Kirazlarıyla ünlü Yarımca'nın kiraz bahçelerinin hatırlayanlar artık birer nine ve dede olmuş torunlarına mazinin güzel manzaralarını anlatıyorlar.

Doğamızı acımasızca kullanma, kent yapılanmasında bilimi ve akli devre dışı bırakma sonucu Bangladeş uslu kentler yaratıldı ülkemizde. Böylesi kentlerde yaşayan bizlerin huzur içinde olmamız, iş yerlerimizde verimli çalışmamız mucizelere bağlı. Rahat rahat okuluna gidemeyen öğrenciler, hafta sonunda doğayla baş başa kalıp dinlenemeyen insanlar ne ölçüde mutlu yaşayabilirler.

Çare ne peki? Çare nitelikli eğitimle yeni kuşakları donanımlı yetiştirmek. Halk olarak okumak-okutmak, aydınlanmak, çevremizi aydınlatmak. Okuduğunu anlamaya çalışmak. Yurttaşlık bilincimizi geliştirmek. Ortak sorunlarımızı el birliği içinde konuşarak çözebilme olgunluğuna ermek. Soru soran, sorgulayan hak ve sorumluluğunun bilincinde olan yurttaşlar olabilme yolunda çaba harcamak. Kişisel çıkarları değil toplum çıkarlarını düşünür hale gelebilmek. Yalansız, riyasız, köşe dönmece tavırlardan kaçınmak. En

nihayet doğayla birlikte mutlu yaşamasını beceren toplumlar gibi çalışmalarımızda bilimi kendimize rehber edinmek. Bu yolları tutar ve bu yolda çaba harcarsak en azından yeni kurulacak yerleşim yerlerinde doğayı öldürmeden güzel kentler kurabiliriz. Böylece bizden sonra gelecek kuşaklara yeşil alanları yeterli yaşanabilir kentler bırakmış oluruz...